

5. Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy // The Journal of Finance.– 1968.– No. 4.– P. 589-609.

6. Toffler R., Tishaw H. Going, going, gone – four factors which predict // Accountancy.– 1977.– March.– P. 50-54.

УДК 336.025.12:336.77:330.131.7

Скакальський Юрій Сергійович
к.е.н., старший викладач кафедри
корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний
університет імені Вадима Гетьмана»
skakain@ukr.net

СКОРИНГОВІ КАРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛІНГУ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКУ

Анотація. У статті розглянуті особливості контролінгу кредитних ризиків комерційних банків з використанням скорингових карт та розкрито основні проблеми їх формування. Проведено критично-порівняльний аналіз тридцяти скорингових карт різних банків та надано рекомендації щодо їх удосконалення.

Скорингові карти у сучасному банківському середовищі вважаються одним з невід'ємних інструментів оцінки кредитних ризиків при споживчому та іпотечному кредитуванні. Основоположником кредитного скорингу вважається Д. Дюран, який ще в 1941 р. взяв звичайні анкетні дані клієнтів банку, тобто їх якісні характеристики (вік, стать, термін проживання в даній місцевості, професія, стаж, наявність банківських рахунків, страхових полісів та нерухомості) та за допомогою регресійного аналізу перетворив їх на кількісні. Пізніше, у 1956 р., компанія FICO розробила відповідне програмне забезпечення яке дозволяло, на основі даних кредитного портфелю банку, а також анкетних даних діючих клієнтів, приймати рішення щодо доцільності видачі кредиту тому чи іншому позичальнику. В Україні розвиток кредитного скорингу пов'язують зі згоранням кредитування домогосподарств, що почалося після кризи 2008–2009 років, коли банкам фактично було заборонено кредитувати фізичних осіб в іноземній валюті, а національна валюта девальвувала на 60%, що суттєво підвищило кредитні ризики та ускладнило процедуру їх оцінки. Споживче кредитування, яке за сталих цін на імпортні товари пережило новий сплеск у 2011–2013 роках, вимагало від банків значного підвищення швидкості прийняття рішень без зниження якості кредитного портфелю. Саме тому більшість провідних вітчизняних банків, в цей час, починають активно впроваджувати скорингові карти, однак, масштабна криза у банківській системі 2014–2016 років практично зупинила будь-яке кредитування економіки. Загалом, впровадження ефективних скорингових моделей у вітчизняних банках дозволить не лише поновити обсяги кредитування, але й суттєво зменшити обсяги проблемних кредитів. Очевидно, що такий потужний інструмент управління кредитними ризиками необхідно використовувати з огляду на оперативні та стратегічні цілі банку, перш за все потрібна системність та розуміння того, що скорингові моделі є індивідуальними для кожного банку та потребують тривалого періоду часу на адаптацію. В цьому плані вітчизняні банки мають багато проблем, зокрема в державному «Ощадбанку» скорингові карти для прийняття рішень з кредитування клієнтів роздрібного бізнесу були впроваджені лише у 2015 р.

Для банківської системи розвинутих країн кредитний скоринг – це не лише підтримка рішень щодо видачі кредиту, але й постійне управління кредитним ризиком (інформаційна підтримка, координація рішень, моніторинг та контроль) та стратегія погашення боргу. Як

бачимо, кредитний скоринг – це не лише розробка анкет та формування математичної моделі, а постійна кропітка робота над вдосконаленням всього інструментарію кредитного скорингу та бізнес-процесів пов'язаних з ним, яка, на нашу думку, цілком відповідає філософії контролінгу ризиків.

На думку Н.П. Шульги ризик-контролінг у банку є одночасно підсистемою інтегрованої системи управління ризиками та контролінгу і пов'язаний не тільки з виміром ризиків, але й частково з методичним, інформаційним забезпеченням ризик-менеджменту та контролем за банківськими ризиками [1, с.466-467].

Проведене дослідження показало, що існує чіткий зв'язок між рівнем кредитного скорингу у банку та наявністю департаментів контролінгу ризиків. У таких флагманів банківського ринку України, як Райффайзен Банк Аваль, Альфа-Банк, Укрсоцбанк, ОТП-банк саме впровадження банківського контролінгу стало драйвером розвитку кредитного скорингу.

Серед економістів не має єдиної точки зору щодо оптимальної методології розробки скорингової моделі, класичними вважаються моделі на основі логістичної регресії, однак, набувають популярності підходи на основі дерева рішень, математичного програмування, нейронних мереж, генетичних алгоритмів, графічних моделей та машинних векторів, проте, для ефективного функціонування будь-якої моделі необхідно мати адекватну вхідну інформацію. Саме тому, з метою уникнення ситуації «сміття на вході – сміття на виході», перед тим як використовувати ту чи іншу модель, необхідно розробити актуальну для конкретного банку скорингову вибірку, яка б дозволила забезпечити модель адекватною інформацією.

Традиційно розрізняють:

- аплікативний скоринг, або оцінювання клієнтів під час формування кредитної заявки;
- біхевіористичний – моніторинг поведінки вже існуючих клієнтів;
- колекторський – оцінка можливостей повного або часткового повернення кредиту

позичальником у разі порушення ним строків погашення заборгованості.

Саме на етапі аплікаційного скорингу і забезпечується вибірка даних для подальшої оцінки. Традиційно вхідними даними такої вибірки є анкети, які заповнювали позичальники в минулому, тобто модель будується на основі історичних даних. Аналізуючи такі параметри як вік, стаж, наявність дітей тощо скорингова модель визначає параметри, які в межах даної вибірки статистично мали найбільший вплив на погашення чи непогашення кредитів.

Головною проблемою на даному етапі є ймовірність неврахування суттєвого фактору, який фізично не потрапив до анкети позичальника, у такому випадку логістична регресія чи інша методика просто завищить вплив іншого фактору, вказаного в анкеті. З іншого боку, обтяження скорингової карти другорядними факторами може призвести до розсіювання впливу важливих факторів, а також суттєво збільшити час проходження анкетування та послабити конкурентні позиції банку. На нашу думку, головним завданням контролінгу банківських ризиків на етапі підготовки скорингових карт є інформаційно-аналітичне забезпечення процесу формування адекватних анкет.

Проведений критично-порівняльний аналіз вибірки скорингових карт тридцяти вітчизняних та зарубіжних банків, що знаходяться у публічному доступі показав, що більшість сучасних скорингових карт не суттєво відрізняються від запропонованої Д.Дюраном у 1941 році семи факторної моделі. Характерною відмінністю сучасних моделей є відсутність у більшості з них графі «стать» (крім Райффайзен Банк Аваль, ВТБ та Сбербанк), натомість на відміну від моделі Д. Дюрана більшість банків оцінює «сімейний стан» як вагомий критерій кредитоспроможності позичальника.

Також понад 80% досліджуваних банків вважають вагомими критеріями «Наявність освіти» та «Наявність дітей», понад 60% визначають вагомим фактором кредитоспроможності позичальника «Наявність власного авто», при чому ряд російських банків вважають, що вік та марка автомобіля також значно впливає на кредитоспроможність позичальника (наприклад, згідно скорингової карти російського Юнікредит банку, для

потенційного позичальника краще не мати автомобіля взагалі, ніж, мати автомобіль російського виробництва). «Наявність освіти» цікавить лише 40% банківських установ, хоча, на нашу думку, це є дуже важливим критерієм, адже люди з вищою освітою, а особливо фінансовою набагато краще планують свої майбутні грошові потоки, тобто потенційні джерела погашення кредиту.

Багато банків у своїх скорингових картах зазначають критерій «Наявність домашнього телефону», хоча з розвитком технологій зв'язку даний критерій поступово втрачає свою актуальність. Поряд з тим, вітчизняні реалії породжують нові фактори впливу на здатність позичальників розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Наприклад, такі, що не прийнято формалізувати з патріотичних міркувань (військові дії), або зміни у поведінці потенційних позичальників внаслідок трансформації економіки та суспільства (біхевіористичні особливості).

Очевидно, що існуючі скорингові карти потребують постійного перегляду з огляду на вищеописані фактори, однак сучасні дослідження вказують на негативний ефект від частого оновлення скорингових карт [2, с 8-9]. Автори зазначають, що частота зміни наповнення скорингових карт суттєво впливає на рівень їх точності.

Підводячи підсумки, варто відзначити, що важливість використання скорингових моделей при оцінці, моніторингу та контролю кредитних ризиків комерційних банків не викликає жодних сумнівів, як у науковців так і у практикуючих банкірів.

Імплементация та підтримка скорингових карт найкраще реалізується через механізм контролінгу ризиків у банку.

Сучасні скорингові карти за своїм наповненням суттєво не відрізняються від тих, що використовувались у середині ХХ ст., на нашу думку, їх потрібно суттєво доповнювати, в першу чергу, шляхом врахування біхевіористичних особливостей індивідуума, а саме формулювати анкети позичальника таким чином, щоб була можливість оцінити його схильність до ризику. Крім того, важливо враховувати особливості кожного конкретного регіону країни (особливо для системних банків), оскільки менталітет людей у різних частинах країни суттєво відрізняється, а отже, відрізняється і ставлення до свої боргів.

Література

1. Шульга Н.П. Контролінг ризиків у вітчизняних банках / Н.П.Шульга // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. Спец. вип., присвяч. Міжнар. наук.-практ. конф. "Контролінг у бізнесі: теорія і практика". – К.:КНЕУ. – 2008. –С.464-471.
2. E.Huang, C.Scott Credit Risk Scorecard Desing, Validation and User Acceptance – A Lesson for Modellers and Risk Managers/ Huang F., Scott C. // Retail Decision Science, HBOS Bank, UK [Електронний ресурс]. – Режимдоступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/3d17/e2d7537ed76687e660c2a58d38ee37a52c5f.pdf>